

Ο Κλάδος Εστίασης στην Ελλάδα

Οι Επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στον Κλάδο Εστίασης & Προτάσεις Υποστήριξης της Ανάκαμψης

- Αυστηρά Εμπιστευτικό -

13 Ιουλίου 2020

Πίνακας Περιεχομένων

Σημαντική Σημείωση & Περιοριστικοί Παράγοντες

1. Περιγραφή του Κλάδου & Επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19
 2. Περιοριστικοί Παράγοντες Ανάπτυξης του Κλάδου
 3. Μέτρα για την Ανακούφιση Επιχ/ων που Επλήγησαν Οικονομικά λόγω Covid-19
 4. Κυριότερα Προβλήματα Επιχειρήσεων Κλάδου Εστίασης
 5. Ενδεικτική Ανάλυση Επιδράσεων Νομ/κης Ρύθμισης Μείωσης Επαγ/κών Μισθωμάτων
 6. Προτάσεις Νέων Μέτρων
 7. Εναλλακτικοί Τρόποι Αναπροσαρμογής Μισθωμάτων
-

Σημαντική Σημείωση & Περιοριστικοί Παράγοντες

- Αντικείμενο του παρόντος εγγράφου που έχει συνταχθεί από την *Deloitte Business Solutions A.E.* (εφεξής «**Deloitte**») είναι η καταγραφή των κυριότερων επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στον κλάδο της Εστίασης στην Ελλάδα και παρουσίαση ενδεικτικών προτάσεων για την υποστήριξη της ανάκαμψης των επιχειρήσεων του κλάδου (εφεξής αναφερόμενη και ως η «**Παρουσίαση**»).
- Η Παρουσίαση δεν περιλαμβάνει ανεξάρτητη διεξοδική έρευνα αγοράς για τον κλάδο της Εστίασης στην Ελλάδα αλλά βασίζεται, μεταξύ άλλων, σε πληροφορίες που προέρχονται από δημοσιευμένα στοιχεία από αξιόπιστες πηγές, μελέτες και αναλύσεις αξιόπιστων οργανισμών, καθώς και συζητήσεις με κλαδικούς φορείς και επιχειρηματίες του κλάδου.
- Οι εκτιμήσεις που περιλαμβάνονται στην παρούσα δεν αποτελούν, ούτε πρέπει να θεωρηθούν ότι αποτελούν υπόσχεση ή πρόβλεψη για το μέλλον. Ο κάθε ενδιαφερόμενος θα πρέπει να κάνει τις δικές του εκτιμήσεις σχετικά με τον κλάδο της Εστίασης και τις ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες του Covid-19 σε αυτόν. Η χρήση της Παρουσίασης, καθώς και οι αποφάσεις που βασίζονται σε αυτήν, είναι ευθύνη των μερών που τη χρησιμοποιούν.
- Η γνώμη μας αναφορικά με τις πιθανές αρνητικές συνέπειες του Covid-19 στην Ελληνική οικονομία, καθώς και στις κύριες χρηματοοικονομικές αγορές βασίζεται στις επικρατούσες οικονομικές και άλλες συνθήκες της αγοράς, κατά το χρόνο σύνταξης της Παρουσίασης. Οι συνθήκες αυτές μπορούν να μεταβληθούν σημαντικά εντός σύντομου χρονικού διαστήματος, οπότε και οι εκτιμήσεις για την πορεία του κλάδου μπορεί να μεταβληθούν.
- Η πρόσφατη διακύμανση στις χρηματοοικονομικές αγορές και στις τρέχουσες συνθήκες του οικονομικού περιβάλλοντος, δημιουργούν σημαντικές αβεβαιότητες σχετικά με την παραγωγή, την εφοδιαστική αλυσίδα, τις πωλήσεις ή οποιουσδήποτε άλλους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αναγνωρίζοντας αυτές τις παραμέτρους, θεωρούμε ότι τα συμπεράσματα και η γνώμη στην οποία καταλήγουμε μπορεί να είναι επιρρεπής σε αλλαγή, σε σχέση με ότι θα ίσχυε υπό κανονικές συνθήκες.
- Η Παρουσίαση δεν επιτρέπεται να αναπαράχθει καθ' οιονδήποτε τρόπο από τα πρόσωπα στα οποία αποστέλλεται.

1. Περιγραφή του Κλάδου & Επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19

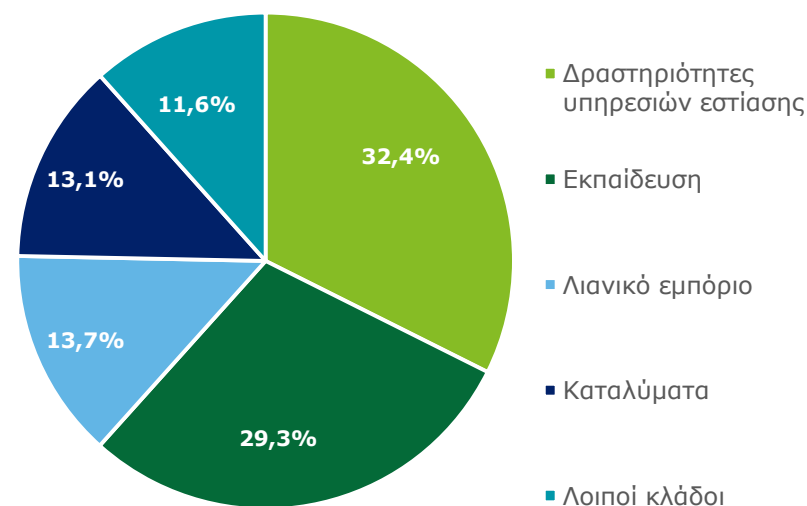
- Ο κλάδος της Εστίασης στην Ελλάδα αποτελείται από 82.412 επιχειρήσεις οι οποίες απασχολούν 384.196 εργαζόμενους (Πίνακας 1 - Απρίλιος 2020). Είναι ο 2^{ος} πιο πολυπληθής κλάδος μετά το λιανικό εμπόριο.
- Ως αποτέλεσμα της πανδημίας Covid-19, 66.681 επιχειρήσεις εστίασης (ήτοι 80,9% του συνόλου των επιχειρήσεων του κλάδου) έθεσαν τη λειτουργία τους σε αναστολή (Πίνακας 1), επηρεάζοντας 344.265 εργαζόμενους, ήτοι 89,6% του συνόλου των εργαζομένων του κλάδου και 32,4% του συνόλου των εργαζομένων που απασχολούνται σε επιχειρήσεις των οποίων η λειτουργία έχει τεθεί σε αναστολή (Διάγραμμα 2).

Πίνακας 1: Αριθμός Επιχειρήσεων σε Αναστολή Λειτουργίας ανά Κλάδο Δραστηριότητας

Κωδικός Κλάδου (NACE)	Περιγραφή	Σύνολο Επιχειρήσεων	Επιχειρήσεις σε Αναστολή Λειτουργίας	% Επιχειρήσεων Κλάδου σε Αναστολή
85	Εκπαίδευση	20.517	18.222	88,8%
55	Καταλύματα	29.368	25.591	87,1%
93	Αθλητικές δραστηριότητες και ψυχαγωγία	7.975	6.918	86,7%
56	Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	82.412	66.681	80,9%
91	Πολιτιστικές δραστηριότητες	630	490	77,8%
92	Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	4.709	3.546	75,3%
96	Παροχή προσωπικών υπηρεσιών	23.113	16.717	72,3%
88	Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας	2.705	1.311	48,5%
47	Λιανικό εμπόριο	150.251	59.838	39,8%
90	Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες	7.543	2.022	26,8%
94	Δραστηριότητες οργανώσεων	7.955	2.010	25,3%
77	Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	5.901	1.326	22,5%
82	Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου	4.055	882	21,8%
59	Παραγωγή οπτικοακουστικών μέσων	1.770	180	10,2%
71	Αρχιτεκτονικές/τεχνικές δραστηριότητες	49.246	250	0,5%
Σύνολο επιχειρήσεων σε αναστολή		205.984		

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή – Ενημερωτικό Δελτίο (16 Απριλίου 2020)

Διάγραμμα 2: Κατανομή Εργαζομένων σε Αναστολή (% Συνόλου Εργαζομένων σε Αναστολή) σε Επιχειρήσεις υπό Αναστολή Λειτουργίας ανά Κλάδο Δραστηριότητας

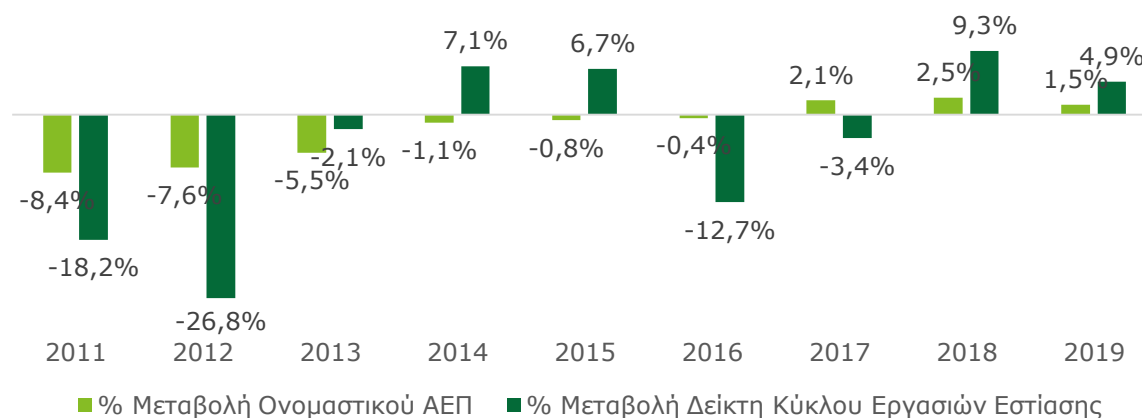

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή – Ενημερωτικό Δελτίο (16 Απριλίου 2020)

1. Περιγραφή του Κλάδου & Επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19

- Η πορεία του **κλάδου της Εστίασης είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εξέλιξη της Ελληνικής οικονομίας**.
- Βάσει επίσημων ιστορικών στοιχείων, η μεταβολή στον **συνολικό κύκλο εργασιών του κλάδου** παρατηρείται ότι είναι **υψηλότερη των αντίστοιχων μεταβολών στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) (Διάγραμμα 3)**,
- Ως εκ τούτου, **η απώλεια εσόδων του κλάδου της Εστίασης το 2020 εκτιμάται ότι θα είναι σημαντικά υψηλότερη από την εκτιμώμενη συρρίκνωση του ΑΕΠ η οποία** (εκτιμάται ότι θα κυμανθεί μεταξύ -4% και -10%).

Διάγραμμα 3: Μεταβολή (%) Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) & Δείκτη Κύκλου Εργασιών Εστίασης Ονομαστικού 2011-2019

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

2. Περιοριστικοί Παράγοντες Ανάπτυξης του Κλάδου

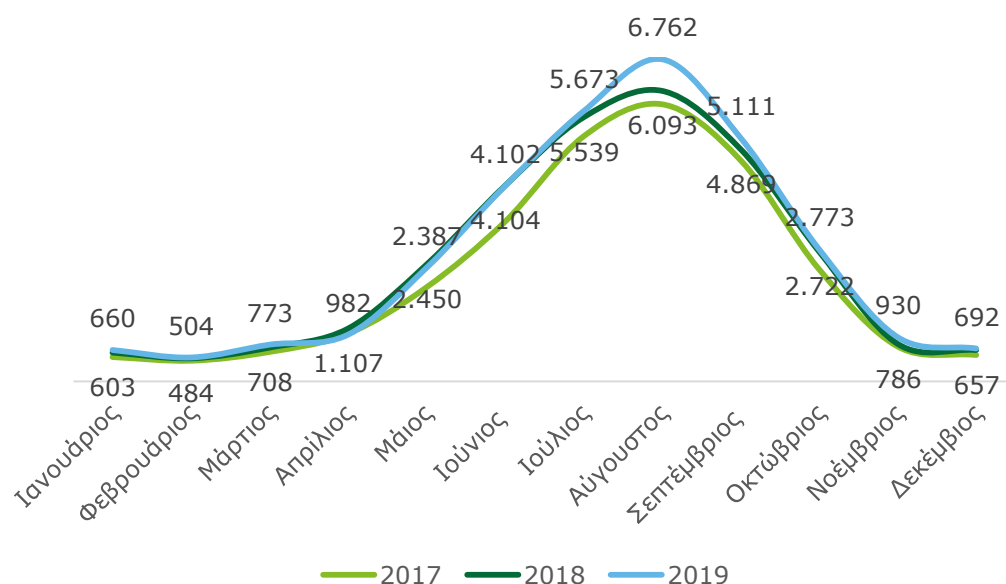
Στην πορεία του κλάδου της Εστίασης ιδιαίτερως σημαντική είναι η επίδραση:

- της **απρόσκοπτης κίνησης και λειτουργίας της αγοράς** και της **πλήρους λειτουργίας** των **καταστημάτων εστίασης**,
- του **διαθέσιμου εισοδήματος** των καταναλωτών, και
- της **πορείας του τουρισμού**, ιδιαίτερα δε του προερχόμενου από το εξωτερικό.

Λόγω της πανδημίας Covid-19, αναμένεται:

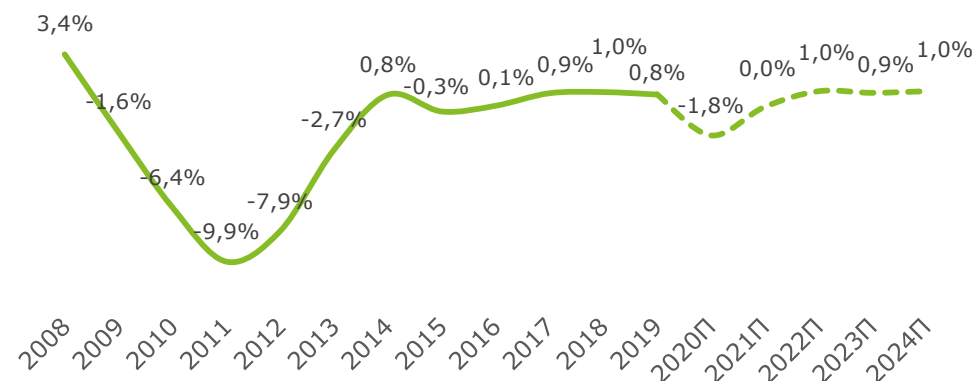
- **πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης το 2020 (Διάγραμμα 4)**, και
- **σημαντική μείωση των τουριστικών εισπράξεων**, δεδομένης της μηδενικής ταξιδιωτικής κίνησης κατά τους πρώτους θερινούς μήνες και του αναμενόμενου περιορισμένου εισερχόμενου τουρισμού από τον Ιούλιο και κατά τους υπόλοιπους μήνες (**Διάγραμμα 6**).

Διάγραμμα 5: Εποχικότητα Τουριστικών Αφίξεων (χιλ.) 2017-2019

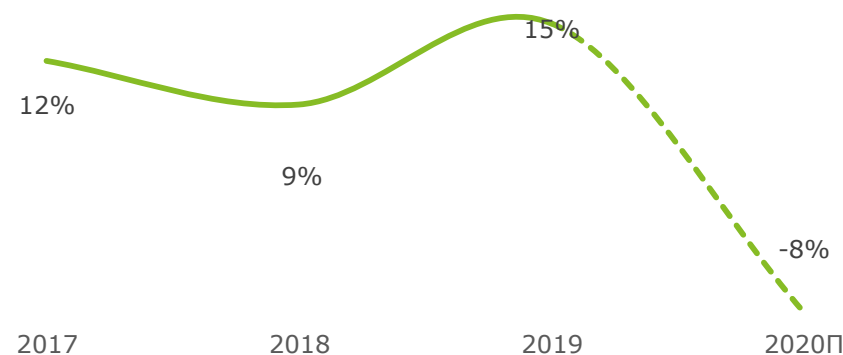
Πηγή: ΣΕΤΕ. Δεν περιλαμβάνονται αφίξεις από κρουαζιέρες.

Διάγραμμα 4: Μεταβολή (%) Ιδιωτικής Κατανάλωσης 2008-2024

Πηγή: Economist Intelligence Unit (EIU) Greece Country Report (April 2020).
Π: Πρόβλεψη

Διάγραμμα 6: Ετήσια Μεταβολή (%) Τουριστικών Εισπράξεων 2017-2020

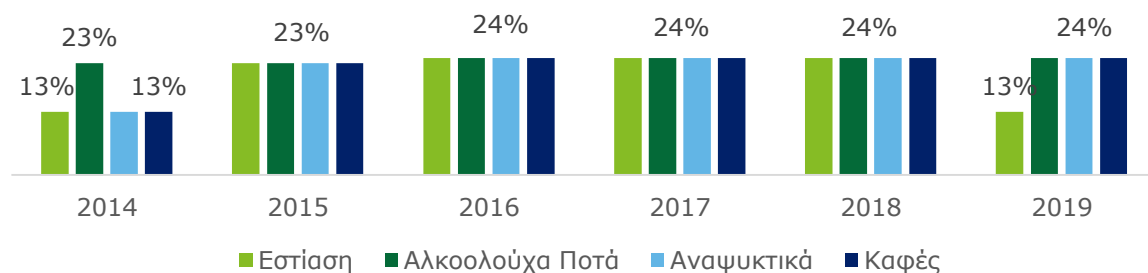
Πηγή: ΚΕΠΕ. Δεν περιλαμβάνονται έσοδα από κρουαζιέρες. Π: Πρόβλεψη

2. Περιοριστικοί Παράγοντες Ανάπτυξης του Κλάδου

Ο κλάδος της Εστίασης επηρεάζεται επίσης σε μεγάλο βαθμό από:

- το **ευμετάβλητο φορολογικό καθεστώς**, ειδικά όσον αφορά το φόρο προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) και τον ειδικό φόρο κατανάλωσης (ΕΦΚ) οινοπνευματωδών ποτών (**Διάγραμμα 7 & Διάγραμμα 8**),
- το **κόστος εργασίας**, δεδομένου ότι το **μέσο μη-μισθολογικό κόστος** (π.χ. εργοδοτικές εισφορές εργαζομένων) στην Ελλάδα **είναι πολύ υψηλότερο** του Ευρωπαϊκού μέσου όρου, σε αντίθεση με το μέσο μισθολογικό κόστος που είναι ανταγωνιστικότερο του αντίστοιχου Ευρωπαϊκού (**Διάγραμμα 9**),
- το **κόστος του ενοικίου, δημοτικών & άλλων φόρων, τελών & λογαριασμών κοινής ωφέλειας**,
- την επίδραση των **κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών** στις διατροφικές συνήθειες των καταναλωτών (π.χ. ζήτηση έτοιμου φαγητού).

Διάγραμμα 7: Εξέλιξη ΦΠΑ στην Εστίαση *

Πηγή: Έρευνα Deloitte

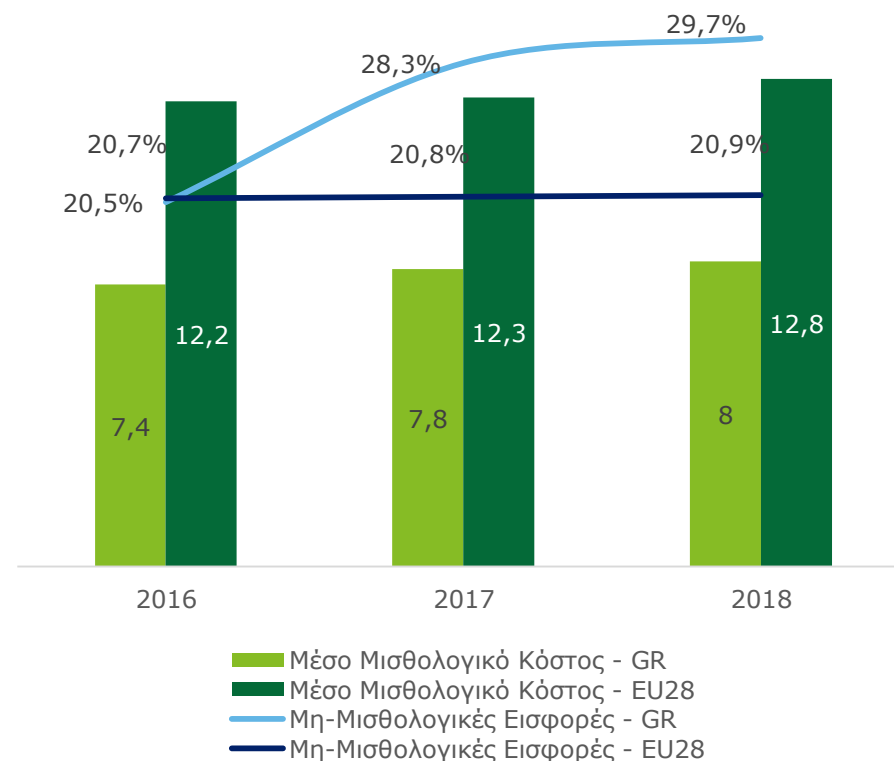
* Η μείωση του ΦΠΑ στην εστίαση από το 24% στο 13% το 2019 αφορά: έτοιμα γεύματα από εστιατόρια, ταβέρνες, καφετέριες, ζαχαροπλαστεία, μπαρ, αρτοποιεία, κυλικεία, καντίνες κ.λπ. Υπάρχουν διαφορετικοί συντελεστές ΦΠΑ σε ορισμένες νησιωτικές περιοχές.

Διάγραμμα 8: Εξέλιξη ΕΦΚ Οινοπνευματωδών (€/100 λίτρα)

Πηγή: European Commission, Directorate-General Taxation and Customs Union

Διάγραμμα 9: Μέσο Μισθολογικό Κόστος (€/Ώρα) και Μη-Μισθολογικές Εισφορές (% Συνολικής Αμοιβής) στους Κλάδους Καταλυμάτων και Εστίασης (Κωδικοί 55 και 56)

Πηγή: Eurostat

3. Μέτρα για την Ανακούφιση Επιχ/ων που Επλήγησαν Οικονομικά λόγω Covid-19

- Με την εκδήλωση της πανδημίας του Covid-19, η Κυβέρνηση υιοθέτησε διάφορα **μέτρα στήριξης των πληττόμενων επιχειρήσεων και εργαζόμενων**.
- Παρακάτω συνοψίζονται τα **κυριότερα νομοθετημένα μέτρα** για την υποστήριξη των επιχειρήσεων, λόγω Covid-19 μέχρι και την 13η Ιουλίου 2020.

1. Μέτρα Ρευστότητας & Περιορισμού Κόστους

Αποζημίωση ειδικού σκοπού: Καταβολή ποσού € 800, το οποίο δεν υπόκειται σε οποιαδήποτε κράτηση, τέλος ή εισφορά.

Επιστρεπτέα προκαταβολή: Καταβολή ποσού οικονομικής ενίσχυσης ανάλογα με τον αριθμό των εργαζομένων σε κάθε επιχείρηση, με επιστροφή σε 40 δόσεις, με επιτόκιο μικρότερο από 1% και περίοδο χάριτος έως 31/12/2021.

Επιδότηση τόκων υφιστάμενων δανείων μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων: Επιδότηση κατά 100% των τόκων υφιστάμενων δανείων για τους μήνες Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο.

Κεφάλαιο κίνησης με διετή επιδότηση επιτοκίου από το ΤΕΠΙΧ ΙΙ *: 100% επιδότηση επιτοκίου για δύο χρόνια για δάνεια κεφαλαίου κίνησης έως € 500.000.

Εγγυήσεις νέων δανείων κεφαλαίων κίνησης για μικρομεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις: Εγγύηση 80% για το κάθε δάνειο κεφαλαίου κίνησης και επιδότηση της προμήθειας εγγύησης έως και 100% (ανάλογα με το ύψος προηγούμενων ενισχύσεων). Το κράτος, μέσω της έκδοσης εγγυήσεων από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (μέσω του νεοσυσταθέντος Ταμείου Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων Covid-19), αναλαμβάνει να εγγυηθεί έως 80% για κάθε δάνειο, στο 40% του όγκου των δανείων που χορηγεί μια τράπεζα σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις και στο 30% σε μεγάλες επιχειρήσεις.

Μη καταχώριση αξιογράφων σε αρχεία δεδομένων οικονομικής συμπεριφοράς και αναστολή προθεσμιών λήξης, εμφάνισης και πληρωμής οφειλόμενων αξιογράφων **κατά 135 ημέρες** από την αναγραφόμενη ημερομηνία επί εκάστου αξιογράφου.

Απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής του 40% του συνολικού επαγγελματικού μισθώματος για τους μήνες κατά τους οποίους πλήττεται μια επιχείρηση και έως τον μήνα Αύγουστο 2020 με ταυτόχρονη αναστολή των προθεσμιών καταβολής των βεβαιωμένων οφειλών για τους ιδιοκτήτες που εκμισθώνουν ακίνητα.

Αναστολή καταβολής των δόσεων κεφαλαίου (χρεολύσια) που οφείλονται από 18.3.2020 μέχρι 30.9.2020, για δάνεια τα οποία ήταν ενήμερα την 31.12.2019.

Δυνατότητα **υπαγωγής στο καθεστώς «Γενικής Επιχειρηματικότητας»** με σκοπό την δημιουργία κινήτρου στις επιχειρήσεις οι οποίες θα υλοποιήσουν οποιοδήποτε επιλέξιμο είδος επενδυτικού σχεδίου, όπως επενδυτικές δαπάνες σε ενσώματα και άυλα στοιχεία του ενεργητικού, εκτιμώμενο μισθολογικό κόστος των νέων θέσεων εργασίας απόρροια του επενδυτικού σχεδίου, δαπάνες εκκίνησης και δαπάνες συμβουλευτικών υπηρεσιών. Το είδος της ενίσχυσης είναι υπό τη μορφή φορολογικής απαλλαγής, επιδότησης χρηματοδοτικής μίσθωσης και επιδότησης του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης.

*Ταμείο Επιχειρηματικότητας ΙΙ

3. Μέτρα για την Ανακούφιση Επιχ/ων που Επλήγησαν Οικονομικά λόγω Covid-19

2. Φορολογικά μέτρα

Μείωση της προκαταβολής φόρου που θα καταβάλλουν οι επιχειρήσεις εντός του 2020 για το 2021, οι οποίες εμφάνισαν μείωση τζίρου κατά τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο, αθροιστικά άνω ενός ποσοστού.

Μείωση του ΦΠΑ από το 24% στο 13%, για την περίοδο 1.6.2020 – 31.10.2020, στις μεταφορές, στον καφέ και στα μη αλκοολούχα ποτά, στα τουριστικά πακέτα και στα εισιτήρια των κινηματογράφων.

Παράταση των προθεσμιών καταβολής των βεβαιωμένων οφειλών, μέχρι και την 31.8.2020 για όσες έληξαν από 11.3.2020 έως 30.4.2020, μέχρι και την 30.9.2020 για όσες έληξαν από 1.5.2020 έως 29.5.2020 και μέχρι την 31.10.2020 για όσες έληξαν από 1.6.2020 έως 30.6.2020.

Ευεργέτημα συμψηφισμού ποσού 25% επί της καταβληθείσας οφειλής, από χρεωστικές δηλώσεις ΦΠΑ, με άλλες οφειλές ή δόσεις ρυθμίσεων ή διευκολύνσεων τμηματικής καταβολής στη Φορολογική Διοίκηση, οι οποίες έχουν καταληκτικές ημερομηνίες καταβολής μετά την 1.6.2020. Για τη χορήγηση του ευεργετήματος απαιτείται η **ολοσχερής εξόφληση της οφειλής έως και 29.5.2020.**

Έκπτωση ποσοστού 25% επί των δόσεων των βεβαιωμένων οφειλών Ιουνίου (εξαιρουμένων του Φ.Π.Α. και των Παρακρατούμενων Φόρων, εκτός εάν πρόκειται για οφειλές υπό καθεστώς ρύθμισης), **εφόσον αυτές καταβάλλονται εμπρόθεσμα.**

Παράταση της προθεσμίας υποβολής των δηλώσεων φορολογίας εισοδήματος φορολογικού έτους 2019 φυσικών και νομικών προσώπων (με φορολογικό έτος που λήγει την 31/12/2019) μέχρι τις 29.7.2020 και αύξηση των δόσεων αποπληρωμής βεβαιωμένων οφειλών

Επιτάχυνση των επιστροφών φόρου εισοδήματος και φόρου προστιθέμενης αξίας, εφόσον το συνολικώς αιτηθέν ποσό των εκκρεμών αιτήσεων ανέρχεται μέχρι του ύψους των € 30.000.

Δυνατότητα απαλλαγής των πληγείσων επιχειρήσεων από την καταβολή δημοτικών τελών, δίνεται στα δημοτικά συμβούλια. Η απαλλαγή αφορά τέλη κατάληψης κοινοχρήστων χώρων και το ενιαίο ανταποδοτικό τέλος καθαριότητας και φωτισμού.

3. Μέτρα για την Ανακούφιση Επιχ/ων που Επλήγησαν Οικονομικά λόγω Covid-19

3. Μέτρα Ελάφρυνσης Ασφαλιστικών Υποχρεώσεων

Ένταξη των **εργαζόμενων των πληττόμενων επιχειρήσεων** στον Μηχανισμό «ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ». Ο Μηχανισμός περιλαμβάνει:

- Δυνατότητα **μείωσης του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας έως και 50%** για μέρος ή για το σύνολο των εργαζομένων
- **Κάλυψη από το Κράτος του 60% των καθαρών αποδοχών των εργαζομένων** που αντιστοιχούν στο χρόνο κατά τον οποίο δεν εργάζονται
- **Καταβολή από τον κρατικό προϋπολογισμό κατά ποσοστό 60%, των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών** που αντιστοιχούν στον χρόνο κατά τον οποίο οι εργαζόμενοι δεν απασχολούνται, για την περίοδο από 15.6.2020 έως 31.7.2020.

Παράταση προθεσμίας καταβολής ασφαλιστικών εισφορών περιόδου απασχόλησης Φεβρουαρίου, Μαρτίου και Απριλίου 2020, έως 30.9.2020, 31.10.2020, και 30.11.2020 αντίστοιχα. Κατά τη διάρκεια της παράτασης δεν υπολογίζονται πρόσθετα τέλη, τόκοι και λοιπές προσαυξήσεις και επιβαρύνσεις.

Μείωση ασφαλιστικών εισφορών για τους **αυτοτελώς απασχολούμενους** και **ελεύθερους επαγγελματίες** σε ποσοστό 25%, για τις εισφορές Απριλίου και Μαΐου 2020.

4. Μέτρα Εργασιακών Σχέσεων

Δυνατότητα αναστολής συμβάσεων εργασίας μέρους ή του συνόλου του προσωπικού των επιχειρήσεων που πλήττονται μέχρι και την 31.7.2020.

Δυνατότητα λειτουργίας για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τους 6 μήνες **με προσωπικό ασφαλείας**, όπου κάθε εργαζόμενος απασχολείται κατ' ελάχιστο 2 εβδομάδες ανά μήνα.

Δυνατότητα εφαρμογής εκ περιτροπής εργασίας με μέγιστη διάρκεια 9 μήνες.

Δυνατότητα **καταβολής του Δώρου Πάσχα μεταγενέστερα** και μέχρι τις 30.6.2020, χωρίς κυρώσεις.

*Ταμείο Επιχειρηματικότητας II

4. Κυριότερα Προβλήματα Επιχειρήσεων Κλάδου Εστίασης λόγω Covid-19

- **Περιορισμένα έσοδα τον Μάρτιο του 2020 μέχρι την πλήρη διακοπή λειτουργίας και πλήρη απώλεια εσόδων**, λόγω διακοπής λειτουργίας, κατά τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο, για τις περισσότερες επιχειρήσεις (πλην ορισμένων που πρόσφεραν παράδοση) δημιούργησαν σημαντική απώλεια εσόδων και λειτουργικές ζημιές.
- **Απώλειες από λήξη/καταστροφές τροφίμων** κατά το απότομο κλείσιμο των επιχειρήσεων.
- Εκτιμάται ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου της Εστίασης θα έχουν **περιορισμένη κίνηση και έσοδα από τον Ιούνιο και τους επόμενους μήνες** λόγω:
 - **μη χρήσης, ή περιορισμένης χρήσης, εσωτερικών χώρων και διατήρησης μεγαλύτερων αποστάσεων στους εξωτερικούς χώρους,**
 - **περιορισμού εισερχόμενου τουρισμού,**
 - **συνέχισης της τηλεργασίας,**
 - **ενδοιασμού καταναλωτών σε εξόδους** λόγω υγειονομικών κινδύνων,
 - **μη λειτουργίας θεάτρων, επιχειρήσεων διασκέδασης, συναυλιακών χώρων, και**
 - **γενικότερου περιορισμού του διαθέσιμου εισοδήματος.**
- **Αύξηση κόστους αναλωσίμων και νέου εξοπλισμού** (π.χ. γάντια, μάσκες, υλικά καθαριότητας, ανασκευών, προστατευτικά μέσα κλπ.).
- **Επιβάρυνση κόστους λόγω της λειτουργίας επιχειρήσεων με πολύ περιορισμένη δυναμικότητα.**

Συμπεράσματα

- Η **μείωση των ενοικίων** κατά 40% για τους μήνες Μάρτιο μέχρι και Μάιο **υπολείπεται κατά πολύ της απώλειας εσόδων**, ακόμα και σε επιχειρήσεις που παρέμειναν ανοιχτές, ενώ **υποβοηθητική είναι η μείωση των ενοικίων μέχρι και τον Αύγουστο.**
- Οι **συμφωνίες ενοικίων βασίζονται σε ιδανικές φυσιολογικές συνθήκες λειτουργίας**, οπότε λόγω της απώλειας εσόδων Μαρτίου – Μαΐου & των αναμενόμενων σημαντικά μειωμένων εσόδων από τον Ιούνιο και έπειτα, επιπλέον ενέργειες για τον περιορισμό του κόστους αυτού αναμένεται να απαιτηθούν.
- Το **προσωπικό δεν μπορεί να μειωθεί αναλογικά με τη μείωση της δυναμικότητας** λόγω υγειονομικών πρωτοκόλλων.
- Οι **φορολογικές επιβαρύνσεις παραμένουν υψηλές** παρόλο που μειώθηκε το 2019 ο ΦΠΑ στην εστίαση, καθώς παραμένει αμετάβλητος ο ΦΠΑ για αλκοολούχα ποτά, αναψυκτικά και καφέ (**Διάγραμμα 7**) και δεδομένης της μη μεταβολής του ΕΦΚ οινόπνευματούχων ποτών (**Διάγραμμα 8**).
- Το **μη-μισθολογικό κόστος** των εργαζομένων είναι πολύ **υψηλότερο από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο** (**Διάγραμμα 9**).

5. Ενδεικτική Ανάλυση Επιδράσεων Νομ/κης Ρύθμισης Μείωσης Επαγ/κών Μισθωμάτων

- Βάσει διεθνούς μελέτης δείγματος επιχειρήσεων στον κλάδο της Εστίασης, το μέσο κόστος ενοικίου ανέρχεται σε 6,0% των εσόδων.
- Για μία αντιπροσωπευτική Ελληνική επιχείρηση εστίασης, υιοθετήθηκε η παραδοχή ότι το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 8,6%.

Πίνακας 10: Μέση Διάρθρωση Λειτουργικών Εξόδων (% Κύκλου Εργασιών) Διεθνούς Δείγματος και Ενδεικτικής Ελληνικής Επιχείρησης Εστίασης

Λειτουργικό Έξοδο	Κάτω Όριο Δείγματος	Διάμεσος Δείγματος	Άνω Όριο Δείγματος	Ενδεικτική Ελληνική Επιχείρηση Εστίασης
Κόστος Πωλήσεων	28,4%	32,6%	38,4%	23% - 33%
Κόστος Μισθοδοσίας	25,9%	32,0%	37,0%	33% - 40%
Λογαριασμοί Κοινής Ωφέλειας	2,0%	2,9%	4,0%	2,8% - 6,0%
Διοικητικά Έξοδα	0,9%	2,8%	5,4%	4,0% - 5,0%
Συντηρήσεις και Επισκευές	1,0%	1,5%	2,4%	1,5% - 2,0%
Κόστος Κοινοχρήστων και Ενοικίου	3,6%	6,0%	8,6%	7,0% - 11,0%
Δαπάνες Marketing	0,6%	1,3%	2,5%	1,0% - 2,0%
Λοιπά Λειτουργικά Έξοδα	3,2%	5,6%	9,4%	6,0% - 9,0%
Περιθώριο ΚΠΤΦΑ*	34,5%	15,4%	-7,6%	21,7% έως -8,0%

Πηγή: Restaurant Operations Report, National Restaurant Association, Deloitte, 2013, 2016. Το δείγμα αφορά επιχειρήσεις που προσφέρουν πλήρεις υπηρεσίες εστίασης (full service). Τα αναφερόμενα ποσοστά του δείγματος αποτελούν το μέσο όρο των αντιστοίχων για τα έτη 2013 και 2016. Τα διοικητικά έξοδα περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων αμοιβές διοίκησης, αμοιβές λογιστικής παρακολούθησης και λοιπές αμοιβές τρίτων. Τα λοιπά λειτουργικά έξοδα περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τα λοιπά έξοδα προσωπικού, κόστος αυτοπαραδόσεων, προμήθειες των πιστωτικών καρτών, κόστος ανάπτυξης τραπεζοκαθισμάτων, έξοδα καθαριστηρίου, αναλώσιμα και υλικά καθαριότητας κ.α.

* ΚΠΤΦΑ: Κέρδη Προ Τόκων Φόρων και Αποσβέσεων

5. Ενδεικτική Ανάλυση Επιδράσεων Νομ/κης Ρύθμισης Μείωσης Επαγ/κών Μισθωμάτων

- Η νομοθετική ρύθμιση μείωσης επαγγελματικών μισθωμάτων κατά 40% για 3 μήνες ανέρχεται σε 10% μείωση των σχετικών ετησίων εξόδων.
- Ωστόσο, επιχειρήσεις εστίασης οι οποίες βρίσκονται σε αναστολή έχουν υποστεί πλήρη απώλεια εσόδων για τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο (ήτοι 25% σε ετήσια βάση, εξαιρουμένης εποχικότητας), ενώ αναμένονται μειωμένα έσοδα κατά τουλάχιστον 40%-50% (το ποσοστό αυτό μπορεί να είναι και σημαντικά υψηλότερο σε τουριστικές περιοχές) για τον Ιούνιο και αντίστοιχα για το υπόλοιπο του έτους (ήτοι συνολικά 48%-54% μείωση εσόδων σε ετήσια βάση).

Λαμβάνοντας υπόψη τη νομοθετική ρύθμιση μείωσης επαγγελματικών μισθωμάτων, καθώς και μείωση 25% (3 μήνες) και 54% (σύνολο έτους) στον κύκλο εργασιών:

- τα κόστη ενοικίου ανέρχονται (από ενδεικτικά 8,6% προ Covid-19), κατά μέσο όρο, σε 10,3% και 16,8% του κύκλου εργασιών, και
- αντίστοιχα το περιθώριο κερδών προ τόκων φόρων και αποσβέσεων (ΚΠΤΦΑ) μεταβάλλεται από 9,1% σε ζημίες -10,8% έως και -63,4%

Πίνακας 11: Επιδράσεις Μείωσης Εσόδων, Κόστους Πωλήσεων και Κόστους Κοινοχρήστων και Ενοικίου

	Προ Covid-19	Παραδοχή Μείωσης Εσόδων 25% (Απώλεια Εσόδων Μαρτίου, Απριλίου, Μαΐου) Κόστους Πωλήσεων 25% και μείωση Κόστους Ενοικίου 10%	Παραδοχή Μείωσης Εσόδων 54% (Απώλεια Εσόδων Μαρτίου, Απριλίου, Μαΐου και Μείωση Εσόδων Ιουνίου-Δεκεμβρίου), Κόστους Πωλήσεων 54% και Κόστους Ενοικίου 10%
Κόστος Κοινοχρήστων & Ενοικίου (% Κύκλου Εργασιών)	8,6%	10,3%	16,8%
Περιθώριο ΚΠΤΦΑ* (%)	9,1%	-10,8%	-63,4%

Πηγή: Ανάλυση Deloitte, βάσει Restaurant Operations Report, National Restaurant Association, Deloitte, 2013, 2016.

* ΚΠΤΦΑ: Κέρδη Προ Τόκων Φόρων και Αποσβέσεων

5. Ενδεικτική Ανάλυση Επιδράσεων Νομ/κης Ρύθμισης Μείωσης Επαγ/κών Μισθωμάτων

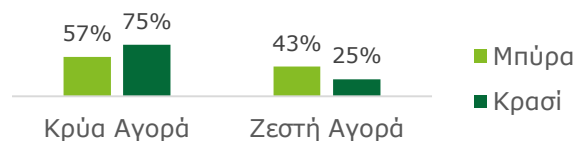
- Βάσει διεθνής συγκριτικής αξιολόγησης (benchmarking), **τα ενοίκια και συναφή κόστη** (δημοτικοί φόροι κλπ.) **δεν μπορούν να ξεπερνούν το 9% μέχρι 10% περίπου κατά μέγιστο των ετήσιων εσόδων** μιας τυπικής επιχείρησης εστίασης (**Πίνακας 10**).
- Η **νομοθετική ρύθμιση μείωσης ενοικίων κατά 40% για 3 μήνες περιορίζει τα ετήσια έξοδα ενοικίων μόνο κατά 10%** σε ετήσια βάση (ήτοι ενδεικτικά από π.χ. 10% επί του κύκλου εργασιών μιας επιχείρησης εστίασης το ενοίκιο μειώνεται σε 9% επί του κύκλου εργασιών προ της επίδρασης Covid -19), **όταν ο κύκλος εργασιών μόνο από την πλήρη απώλεια εσόδων ανέρχεται σε 25% περίπου** (3 / 12 μήνες - εξαιρούμενης εποχικότητας, και ειδικών συνθηκών π.χ. εποχικής λειτουργίας χώρων εστίασης), και εκτιμάται ότι μπορεί να μειωθεί μέχρι και 54% σε ετήσια βάση (εξαιρούμενης επίδρασης εποχικότητας).
- Οι επιχειρήσεις του κλάδου Εστίασης, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν (σελ. 11), εκτιμάται ότι θα συνεχίσουν να έχουν **σημαντική απώλεια εσόδων και για το υπόλοιπο του 2020 και πιθανότατα, και το 2021**.
- Λόγω του πολύ **μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων** του κλάδου Εστίασης και του **σημαντικού αριθμού εργαζομένων** που επηρεάζονται **απαιτούνται επιπλέον ρυθμίσεις στήριξης του κλάδου**.

6. Προτάσεις Νέων Μέτρων

Φορολογικά μέτρα

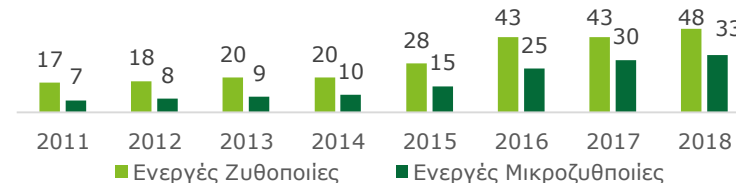
- **Παράταση / μονιμοποίηση μείωσης του ΦΠΑ από 24 σε 13% αναψυκτικά & ένταξη προϊόντων οίνου & μπύρας.**
 - Η προτεινόμενη μείωση **αναμένεται να βοηθήσει στην ανάκαμψη**, πέραν του κλάδου της Εστίασης, του κλάδου **Οινοποιίας**, του κλάδου **Ζυθοποιίας** και **Μικροζυθοποιίας** και, γενικότερα του **κλάδου Αναψυκτικών, Καφέ και Αλκοολούχων Ποτών** στην Ελλάδα, δεδομένου ότι σημαντικό μέρος της συνολικής κατανάλωσής τους, τελείται σε επιχειρήσεις του κλάδου Εστίασης.
 - Ενδεικτικά, όσον αφορά τον **κλάδο Οινοποιίας**, ο οποίος αριθμεί περισσότερες από **1.000 επιχειρήσεις** στην Ελλάδα, το **75% της κατανάλωσης τελείται στην κρύα αγορά** (εστιατόρια, ταβέρνες, wine bar, κ.ά.), ενώ **μόλις το 25% στη ζεστή αγορά** (super market κ.ά.) (**Διάγραμμα 12**). Παρόμοια δυναμική παρατηρείται και στον κλάδο Ζυθοποιίας και Μικροζυθοποιίας, με το 57% της κατανάλωσης να τελείται στην κρύα αγορά, ενώ στην Ελλάδα λειτουργούν 48 ζυθοποιίες και 33 μικροζυθοποιίες (**Διάγραμμα 13**).
 - Σύμφωνα με το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), ο γενικότερος **κλάδος Αλκοολούχων Ποτών** στην Ελλάδα απασχολεί (άμεσα και έμμεσα) **31,6 χιλ. εργαζόμενους**, συνεισφέρει περί τα **€ 1,5 δισ. στο ΑΕΠ**, καταβάλλοντας **€ 320 εκατ. σε μισθούς** και αποδίδοντας **€ 277 εκατ. φορολογικά έσοδα στο Ελληνικό Δημόσιο** (**Πίνακας 14**).

Διάγραμμα 12: Κατανάλωση Μπύρας (2018) και Κρασιού (2019)

Πηγή: Stochasis, Nielsen

Διάγραμμα 13: Εξέλιξη Αριθμού Ζυθοποιιών

Πίνακας 14: Οικονομική Συνεισφορά Κλάδου Αλκοολούχων Ποτών

Πηγή: Brewers of Europe, Stochasis

(€ εκατ.)	Άμεση	Έμμεση	Προκαλούμενη	Σύνολο
ΑΕΠ	584	247	688	1.519
Εισόδημα από Εργασία	104	72	144	320
Φόροι και Εισφορές	72	30	175	277
Απασχόληση (Αρ. Εργαζομένων)	13.838	6.426	11.319	31.583

Πηγή: IOBE (2018) «η Συνεισφορά και οι Προοπτικές του Κλάδου Αλκοολούχων Ποτών στην Ελλάδα»

- **Εξέταση της δυνατότητας μετάπτωσης της Εστίασης σε χαμηλότερη κλίμακα ΦΠΑ για συγκεκριμένη χρονική περίοδο.**
- **Μείωση του φορολογικού συντελεστή για τις επιχειρήσεις και μη καταβολή προκαταβολής φόρου εισοδήματος για το 2020.**

6. Προτάσεις Νέων Μέτρων

Επαγγελματικό Μίσθωμα

- Η μείωση των ενοικίων κατά 40% μέχρι τον Αύγουστο δεν μπορεί να καλύψει την αντίστοιχη πλήρη απώλεια εσόδων τριών μηνών και η μερική απώλεια εσόδων μετά τον Ιούνιο.
- Για τη στήριξη των επιχειρήσεων θα απαιτηθούν και επιπλέον μειώσεις είτε μέσω νομοθετικής ρύθμισης για τους μήνες από τον Αύγουστο 2020 και πέρα, είτε μέσω απευθείας διαπραγματεύσεων μισθωτών και εκμισθωτών.

Δημοτικά Τέλη / Δημοτικοί Φόροι

- Μείωση ανταποδοτικότητας δημοτικών τελών (μέσω λογαριασμού ΔΕΗ) κατά 100% τους μήνες πλήρους διακοπής λειτουργίας και κατά 70% τους υπόλοιπους μήνες του 2020, λόγω της μειωμένης λειτουργίας των μισθωμένων χώρων.

Τέλη Τραπεζοκαθισμάτων

- Μηδενισμός τελών τραπεζοκαθισμάτων για τους μήνες Μάρτιο έως Μάιο, όπου οι επιχειρήσεις ήταν κλειστές, και μείωση στο 1/3, ήτοι περίπου στο 30%, των τελών τραπεζοκαθισμάτων, καθώς μειώθηκε κατά 2/3 η δυναμικότητα των εξωτερικών χώρων.

Εργατικό/Μη-Μισθολογικό Κόστος

- Περιορισμός, ή/και ανάληψη από το Ελληνικό Δημόσιο μέρους, του μη-μισθολογικού κόστους των επιχειρήσεων του κλάδου Εστίασης, το οποίο είναι υψηλότερο του Ευρωπαϊκού μέσου όρου (Διάγραμμα 9), με στόχο της επιχορήγηση για την διατήρηση των θέσεων εργασίας.

Ενίσχυση κατανάλωσης

- Οι επιχειρήσεις και οι πολίτες πρέπει να ενισχύσουν τον κλάδο εστίασης, τον πιο πολυπληθή κλάδο που έχει πληγεί από τις συνέπειες του Covid-19, οργανώνοντας άμεσα με την επαναλειτουργία του εκδηλώσεις και εξόδους σε συστηματική βάση.
- Το Ελληνικό Δημόσιο θα μπορούσε να υποστηρίξει τέτοιες πρωτοβουλίες ενίσχυσης της κατανάλωσης, ακόμα και μέσω διαφημιστικής προβολής, υποκινώντας τους πολίτες να στηρίξουν τις επιχειρήσεις του κλάδου τρώγοντας έξω, καθώς, σε τελική ανάλυση, όσο νωρίτερα ανακάμψει ο κλάδος τόσο περισσότερες θέσεις εργασίας θα σωθούν και τόσο περισσότερα έσοδα από άμεσους και έμμεσους φόρους και τέλη θα εισπράξει ξανά το Ελληνικό Δημόσιο.

7. Εναλλακτικοί Τρόποι Αναπροσαρμογής Μισθωμάτων

- Το Ελληνικό Δημόσιο θα μπορούσε να προβεί σε επιπλέον **νομοθετική ρύθμιση περιορισμού των μισθωμάτων για την περίοδο χαμηλής λειτουργίας (από τον Ιούνιο και μέχρι ενδεικτικά το τέλος του έτους)**, λόγω αυστηρών υγειονομικών όρων, μη χρήση εσωτερικών χώρων εστίασης, περιορισμού τουρισμού και γενικότερα κατανάλωσης.
- **Καθορισμός μέσω οικονομικής μελέτης των ορίων μέσα στα οποία μπορεί να κυμανθεί η μείωση του εκάστοτε μισθώματος**, βάσει αντικειμενικών δεδομένων, όπως:
 - **απώλεια εσόδων λόγω διακοπής ή μερικής λειτουργίας** (π.χ. σε σχέση με την προηγούμενη χρήση/πλήρη λειτουργία),
 - **η διάρκεια μερικής λειτουργίας,**
 - **μη χρήση ή περιορισμένη χρήση των εσωτερικών χώρων εστίασης και εξωτερικών χώρων τραπεζοκαθισμάτων,**
 - **εποχικότητα,**
 - **γεωγραφική θέση,**
 - **τύπος επιχείρησης εστίασης** (self-service, full service κ.λπ.), και
 - **τα τ.μ. εσωτερικών χώρων που αφορούν κουζίνα, λοιπούς βοηθητικούς χώρους και χώρους εστίασης.**

Ειδικότερα, το μίσθωμα θα μπορούσε να περιοριστεί σε ένα μειωμένο βασικό μίσθωμα, το οποίο να αναπροσαρμόζεται περιοδικά ανάλογα και με την πορεία ανάκαμψης των εσόδων των επιχειρήσεων εστίασης.

- Οι διαφορές που προκύπτουν σε επιχειρήσεις εστίασης και διασκέδασης/ψυχαγωγίας και φιλοξενίας μεταξύ του εκμισθωτή και του μισθωτή, αναφορικά με την καταβολή του συμβατικού μισθώματος, λόγω του Covid-19, πληρούν όλα τα κριτήρια, νομοθετικά και ουσιαστικά για **επίλυση τους μέσω των εναλλακτικών τρόπων επίλυσης διαφορών και ειδικότερα με διαμεσολάβηση (Ν. 4640/2019)**. Προτείνεται η **Κεντρική Επιτροπή Διαμεσολάβησης** που έχει ορίσει το **Υπουργείο Δικαιοσύνης** να διαμορφώσει ένα **αντικειμενικό πλαίσιο κριτηρίων** που θα πρέπει να συνεκτιμώνται στα πλαίσια Διαμεσολαβήσεων για την αναμόρφωση του μισθώματος.
- Εάν μετά από αίτημα για αναπροσαρμογή μισθώματος δε μπορεί να διαμορφωθεί αμοιβαία αποδεκτή λύση μεταξύ μισθωτή και εκμισθωτή, οργάνωση της όλης διαδικασίας της Διαμεσολάβησης, αφενός μεν κατά το δυνατόν με **τυποποιημένη και αυτοματοποιημένη (standardized and automated) διεργασία, για τις μικρότερου οικονομικού αντικειμένου διαφορές** προς εξοικονόμηση χρόνου και μείωση κόστους, αφετέρου δε περισσότερο **εξειδικευμένη και εξατομικευμένη στις μεγαλύτερες (tailor made)**.